

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԳԱՍՊԱՐ ՉԵՐԱԶ

ՄԵՐ ՏԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

1894 — 1906

891.99

2-44

Կ. ԳՈՒԼԻՍ

ԻՍԿՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ԱՐՉՈՒՄԱՆ

1922

-6 NOV 2011

Handwritten signature

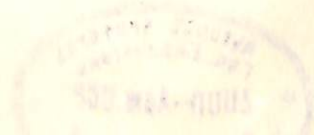
ԳԱՍՊԱՐ ԶԵՐԱԶ

891.99

2-44

ՄԵՐ ՏԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

1894 — 1906

Կ. ՊՈԼԻՍ

1922

1922

2795

1.6.07.2013

49094

ՀԱՅԿԵՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՍԵՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ

№ 322

11208-57

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Մանկուրթեան շրջանիս դպրոցականի վիճակին մեջ, երբ, առտու մը, քաղիս վարժարանին սեմէն ներս կը դնէի ոսփս, մեր սօրէնք վեճի բռնուած Տեսայ կապուսակ ձորձ հագած հսկահասակ մարդու մը հետ որ երկաթագործ ըլլալ կ'երեւար: Ասոր բով, ամօք զլիսահակ՝ կեցած էր մեճէ անմիջապէս վարի կարգէն աշակերտ մը որուն հայրն է եղեր այդ անձը:

Տօրէնք՝ խոխոսապանձ գլուխ մը յետկոյս հակեցուցած ու պարտաք փոր մը դուրս ցցած՝ հորիգոնական դիրբով երկարած էր բազուկը որուն: Ճայրի ցուցամասը դէպ այդ մարդը ուղղած՝ անեղագոչ ձայնով կը պոռար անոր երեսին.

—Մեճէ դպրոցէն դուրս զուրկ վարին չեճէ խառնուիր. հոս մեր պատճօնը անոր ուսում սալ է միայն:

Մանուկ հետաքրքրութիւնս ինձի չըրոյաւրեց որ ուսումնասարանը մեճէի առանց խնդրոյն ինովին իրագեկ եղած ըլլալու. ու վախճալով ալ որ չըլլայ քէ սօրէնքը զիս հոն հանդիսատես կանգնած Տեսնելով վրաս յանդիմանութիւն հրաւիրէի, անոր կոնակի ուղղագծին վրայ բանի մը քալ անդիօք կեցած՝ վեճին ճարուակուրթեանը գաղտագողի ուսադիր եղայ:

Տեսչին խօսքերը, կ'երեւայ, շատ խոր ազդած էին հոր սրտին, որուն աչքերը յանկարճ բոցավառիլ, փայլասակել սկսան: Վստահաբար, աս գործին սակէն փոքորիկ պիտի պայթի, քերեւս ոնիր մ'ալ գործուի, կ'ըսէի

մտովի: Բայց այդ մարդը իր շղագրգռուած վիճակը սան-
ձահարելու համար անձին վրայ գերագոյն նիգ մը քա-
փելով՝ զսպեց ինքզինքը, ու հանդարտօրէն պատասխա-
նեց .

— Ուրեմն մենք աս տղան պարապ տեղը հոս դրպ-
րոց կը խրկենք կոր եղեր, եթէ մարդ չպիտի ըլլայ. ուս-
մունքը ի՞նչ պէտք ինձի :

Ու, արճեղութեամբ զակիկն ծոճրակիկն բռունցք մը
սալով՝ դպրոցիկն դէպի դուռը մղեց զայն :

— Հիմա խանութ քալէ նայիմ, ըսաւ անոր, *ֆորիւկը*
դուն պիտի քաշես. թէ որ հոն ալ աս նամբան բռնես,
վաշտօզը զլխուդ իջեցունելուս պէս, շանասակ պիտի
հանեմ քեզի :

Ու թեւեւ քաշելով առաջացաւ մինչեւ դուռը:

Չորս հինգ քայլափոխէ ետքը, ետ դարձաւ, ու սօ-
րեկին ուղղուելով, որ բաւական սարսուած կ'երեւար
այս տեսարանէն, ուժեղ շեշտով ըսաւ անոր.

— Պարո՛ն վարժապետ, եթէ օր մը, իր սրիկայու-
թեանը համար, ես աս տղան ձեռքի տակ ստեղծեցունեմ,
գիտցած եղիր որ Ասուծոյ անեղ դասասանին անջեւ,
դո՛ւն, եւ դո՛ւն միայն, պիտի ըլլաս անոր պատաս-
խանասուն:

Ըսաւ ու բաժնուեցաւ, խորին լուսիւն թողով իր
ետեւէն :

* *

Այդ միջոցին, եօթ տարեկան ըլլալովս, բնականա-
բար դեռ կարծիք չէի կրնար կազմած ըլլալ աս կար-
գի խնդիրներու նկատմամբ. բայց երբ պատանեկու-
թեան բոլոր գարուններս անցան ու երիտասարդի տա-
րիքը թեւակոխեցի, սկսայ լրջօրէն ու գիտակցաբար դա-

տել ու արտայայտուիլ աս տեսարանի մասին ալ, զոր չէի
մտոցած :

Ան խեղճ ու սգետ մարդը, կ'ըսէի ինքնին, ինչ-
պէ՛ս պիտի կրնար դաստիարակել իր զաւակը քանի որ
ինքն իսկ չէր դաստիարակուած: Նաեւ թէ, ինչպէ՛ս կ'ըլ-
լայ որ դպրոց մը մերժէր ստանձնել այնպիսի պարտա-
կանութիւն մը որ իր կոչումին հակառակ մասը պէտք է
կազմած ըլլար՝ կրթելով սիրտն ալ մտքին հետ համընթա-
ցաբար, եթէ ոչ ի՞նչ մ'ալ աւելի:

Ահա այսպիսի մտածումներէ ներշնչուած՝ սկսայ
սօրեկին դեմ ասելութեամբ տոգորուիլ, մինչ, դժբախտ
արհեստաւորին հանդէպ՝ միայն համակրանքի, ու, մին-
չեւ իսկ, յարգանքի արտայայտութիւններով կ'ուզէի վե-
րաբերուիլ: Այս զգացումս այն աստիճանին ալ հասած
էր որ, եթէ հնարաւոր ըլլար, պիտի ուզէի զինքը տեսնել
դպրոցի ամպիոնին վրայ բազմած՝ ու այդ տեսնելու ըս-
տածն ալ երկաթագործի հնոցին անջեւ փուխ սալու
կանգնած:

Այդ 1857 թուականէն ի վեր, որ ասեմ հանդիսա-
տես կ'ըլլայի աս տեսարանին, մենք, Հայերս, հակառակ
մեր գլխուն վրայէն շրջաններ կատարող 65 երկար տարի-
ներուն մեզ ընձեռած լայն միջոցներուն, մտքի մեղակու-
թեան հետ, բարոյական դաստիարակութիւնն ալ յծողե-
լով, զուգընթաց քայտեցունելու եւ իրարու հետ գիրկընդ-
խառն ապրեցունելու մասին շարունակած ենք թերանայ,
ուրիշ անաջ եկած բազմադիմի դժբախտութեանց վրայ
հոս խօսիլը շատ աւելորդ յոգնութիւն պիտի ըլլար, քանի
որ այնքան բացայայտ է ամենուս:

Մեր սա վիճակին մէջ, բարոյական կրթութիւնը
պէտք էր մեզ համար, մինչեւ անգամ, պարտաւոր-

րիչ ըլլալու հանգամանքը ստանար, եթէ ընդունինք թէ, մարդկային ընկերութեան մէջ, չկայ երբեք իր զգեղութեամբը այնքան սարօրինակ երեւոյթ որքան ուսմամբ ու գիտութեամբ զարգացած մեկուն կոտորուած ու կոպիտ վարմունքը որ զամենքը ցրտացունէ, խրջեցունէ, հեռացունէ իրմէ, ու միտք արգելք ըլլայ ներդաշնակ միութեան մը:

*.

Աս չարագուշակ քերացումները, եւ ուրիշ զանազան նկատումներ, պարտաւորած էին զիս շատ զգուշաւոր ըլլալ զաւակացոյ դաստիարակութեան մասին. ու անոնց կրթութիւնը դիւրութեամբ չվստահիլ օտար ձեռներու, ըլլա՛ն անոնք անձ կամ դպրոց:

Արդեւ, 1886ին, երբ հայր կոչուելու բախտը կ'ունենայի, երկարագործին խօսքը նորէն հնչած էր ականջիս, այս անգամ աւելի ուժեղ ձայնով մը ու աւելի կուռ շեշտով. «Ի՞նչ պէտք ինձի զակիս ուսմունքը, եթէ անիկա մարդ չպիտի կրնայ ըլլալ»:

Բազմազբաղ հօր մը համար՝ թեպէտք դիւրին չպիտի ըլլար գոհացում Տալ այդ կրկին պահանջներուն, բայց միթէ կարելի՞ էր անկէ խուսափիլ քանի որ պահանջը հրամայական էր, ու պարտաւորու ալ է՛ն նուիրականն ու անյետածագելին կը կազմէր: Հարկադրուեցայ ուրեմն փորձ մը գոնէ ընել այս ոգւով աւշաստելու, ու ինձ առաջնորդ ընտրեցի Լօֆի այն վարդապետութիւնը թէ «Տղաք որքան կ'ստանան մարդու սեղ դրուին, այնքան շուտով մարդ կ'ըլլան»: Արդարեւ, կեանքիս ամենէն երջանիկ շրջանը կազմեցին զաւակներու մանկութեանը, պատանեկութեանն ասեմ. զիրենք շուրջս հաւաքելով հետեւին անցուցած քանկարժեք վայրկեաններս: Հայր ըլլալէ աւել-

լի իրենց տղայութեան բարեկամն էի եղած, իբր եղբայր վարուած հետեւին. բայց միտք իբր մեծ եղբայր, միտք յարգուած ու ինքզինքս յարգել տուած:

Գրեթէ իս պարունակութեան մէկ կարելու մասը, զիս աւուրաբար այն՝ ուր կենդանիներու խնդիր կայ, տղոց թելադրութիւններուն վրայ, տեսութիւններին երբեմն նկատի առնուելով՝ իրենց ներկայութեանն ու համախոհութեամբը գրի են առնուած, ուրկէ օգտուելով, իրենք ալ, քիչ շատ բան մը շարագրելու քաջասուքիւնն ու վարժութիւնն են ստացած:

Ասկէ զատ. փափաքած էի որ անոնք զրական ու գիտական ուսումներէ առաջ, եւ աւելի, բարեկիրք մարդիկ ըլլալու դաստիարակութիւնն առնելով՝ ըլլան պարտաւորուած քաղաքացիներ՝ միտք պատասխանատուութեան մը գիտակցութիւնովը շարժող, ու մտքի մշակութեան հետ, ունենան նաեւ նախաձեռնարկ ոգի. ստանան կամքի ամրապնդում, ուժեղացում, եւ, իրենց խառնուածքին մէջ մի քիչ երկաթ ալ գոյանայ:

*.

Չեմ կարող յաւակնիլ թէ այսպէսով կրցած ըլլամ փափաքած յաջողութիւնս ձեռք բերել իմ բոլոր զաւակացոյ մասին ալ: Սա միայն կրնամ այսօր գոհունակութեամբ յայտնել որ վահան անդրանկիս յորդորանքին, ստիպումներուն ու միջնա անգամ, սպազրական ծախսերու մասին ինձ օգնելու պատասխանակամութեանը ու գոյանալիք ներքական արդիւնքին ալ մեր որբերուն անհրաժեշտ պիտոյիցը յասկացուելու նպատակին մէջ ինձ համաձայն գտնուելուն շնորհիւ է որ համարձակած եմ ներկայս մասից յանձնելու, ցաւելով միեւնոյն ասեմ, որ սոյն ոգ-

ւով գրուածներէս կարելոր մաս մ'այ, որ հասորս մի քիչ
ստուարացունելու ծառայելովը՝ գնոյն վրայ ալ որբերուն
նպաստող յաւելում մը պիտի կրնար արդարացունել, կոր-
սուած է Պոլսէն հեռացուած տղանիս մէջ:

Բարեբախտ պիտի համարիմ ինզգիմնս եթէ ներկայ
աշխատութիւնս, իր այս թերի ու խոնարհ վիճակին մէջ,
կարենայ հանրութեան բարեհաճ ընդունելութեանը ար-
ժանանայ, եւ մանաւանդ՝ եթէ, առաջիկային, այս գերա-
զանցապէս կրթական նիւղին մշակութեանը մէջ, լաւա-
գոյն հետեւողներս ունենամ:

Գ. ՉԵՐԱԶ

Բերա, 21 Ապրիլ 1922

Գրիոյկիս պարունակած ոտանաւորներէն մի քանիսն,
1898 թուական «Բազմավեպ»ներուն, ու «Գարոց չեմ եր-
բար» վերնագրովն ալ, 1913ի «Բիւզանդիոն»ի մը մէջ
հրատարակուած էին: «Միժոռան Գալուսն» ու «Տուն Փե-
սան», զուակասցս համար չէ որ գրած եմ:

Հ Ա Յ Ր Մ Ե Ր

ԱՅՐ ՄԵՐ որ երկինքէն
Մեր վըրայ կը հսկես,
Ու առտուն կանուխէն՝
Մեզի հաց կը խրկես .

Անսպառ քո զանծէն
Բարիքներ կը տեղաս .
Մեր սրտեր փոխարէն ,
Քեզ կ'օրհնեն հանապազ :

Մեր յանցանքը շատ է .
Մի՛ պատժեր մեզի , Տէր ,
Այլ փրկէ փորձանքէ ,
Քանի անփորձ ենք դեռ :

ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՊԱՆ

Ո՞վ տուաւ , տղա՛ս ,
Աս շաքարները :
— Դո՛ւն տուիր , պապա՛ս :

Ո՞վ առաւ , տղա՛ս ,
Աս պտուղները :
— Դո՛ւն առիր , պապա :

Ո՞վ բերաւ , տղաս ,
Աս խաղալիքներ :
— Դուն բերիր , պապաս :

Ո՞վ տուաւ ինձի
Որ բերեմ քեզի :
— Պապայիս պապան
Մեր Աստուած պապան :

ՍԻՐՈՒՆ Վ ԱՌԵԱԿԸ

Երէկ խելօք կեցայ նէ ,
Պապաս բերաւ մէկ վառեակ .
Զմայլեցայ ես անոր ,
Զիւնի պէս էր սպիտակ :

Դիտուն վրայ նա ունէր
Բամպակներու մեծ ծրար .
Դէմքը բոլոր ծածկած էր ,
Կտուց միայն կ'երեւար :

Թաւ ու ճերմակ խաւին տակ
Փետուրներու թերթերուն ,
Պահուած էին խնամով
Կարճ ոտիկները սիրուն :

Բթիկ բթիկ կը քալէր ,
Սրտերն իրեն կը քաշէր .
Հազարու մէկ համբոյրներ
Իմ վառեակին շատ քիչ էր :

Կուրծքիս վրայ սեղմէի
Իմ սիրելի աղաւնին .
Չէի թողուր որ դպչին
Անոր եւ ոչ մէկ թելին :

Քայց մեր կատուն չարասիրտ
Միշտ կը դիտէր հեռուէն.
«Կ'ուզէ անշուշտ զայն սիրել»,
Կ'ըսէի ես ինքսիրեն :

Կամաց կամաց մօտեցաւ .
Յանկարծ ցատքից նա ուժգին ,
Ու գրկերէս , անգո՛ւթը ,
Խլեց տարաւ իմ հոգին :

Պարտէզին մէկ անկիւնը՝
Բզիկ բզիկ երբ կ'ընէր ,
Աչքէս , քիթէս հոսէին
Աղի աղի արցունքներ :

Աս ողբալու ձայներէս՝
Մայրս վագեց իմին քով .
Ուրիշ վառեակ խոստացաւ
Երեսներս պագնելով :

Մայրիկին աս խոստումին
Ես շատ սիրով հաւնեցայ ,
Ու իր տաբուկ բազկաց մէջ
Քունս տարաւ , քնացայ . . . :

Ն Ո Ր Տ Ա Ր Ի

Ահա եկաւ Կաղանդը ,
Ուրախութեան մեծ օրը .
Մարդ չ'կայ որ չ'խնդայ
Նայելով իր բոլորը :

Տանձ ու խնձոր , սերկելի ,
Նուշ ու կաղին եւ արմաւ ,
Ամէն տեսակ պտուղներ ,
Հայրիկն առաւ տուն բերաւ :

Խաղալիկներ գեղեցիկ
Ու աղուորիկ նուէրներ ,
Մեզի համար ամէն բան
Պատրաստած է այս օրեր :

Հիմակուրնէ մենք կ'ուխտենք
Պիտի սիրենք ծնողքնիս .
Ամէն ատեն մենք խելօք
Պիտի կենանք ամէնքնիս :

Միրուն հայրիկ ու մայրիկ ,
Դուք ա՛լ մոռցէք ձեր վիշտեր .
Անցեալ տարին , չար տարին ,
Փախաւ զնաց աս զիշեր :

ԳՊՐՈՅ ՏՈՒՐ ԻՆԾԻ

Նախանաշիկ հետերնին ,
Գրքեր թղթեր ձեռքերնին ,
Մեր փողոցէն ամեն օր
Խոււճ խոււճ տղաք կ'անցնին կոր .
Կ'ուզեմ ըլլալ ես ընկեր .
Հերի՛ք որքան ցատքեցի .
Ա՛յ խաղալիք չեմ ուզեր ,
Հա՛յրիկ , դպրոց տուր ինձի :

Մեր բովի տան Օննիկին
Կը նախանձիմ վիճակին .
Կարդալ զրել սովորեր է ,
Աղւոր բաներ կը պատմէ .
Մտիկ ըրի ես ապշած՝
Անոր խօսքեր խելացի .
Ո՛հ , տգէտ եմ մնացած ,
Հա՛յրիկ , դպրոց տուր ինձի :

Ես կարող եմ համրելու
 Մէկէն մինչեւ տասներկու .
 Այբն ու Բէնը գոց զիտեմ,
 Օն եւ Թօն ալ կ'որոշեմ:
 Ա՛լ մեծցեր եմ, կը տեսնաս,
 Տղայ եղեր դպրոցի .
 Հա՛յրիկ , դեռ ի՞նչ կը կենաս,
 Շուտով դպրոց տուր ինձի:

Մ Ե Ր Ս Ա Գ Ը

Տափակ տափակ տե՛ս կը քալէ,
 Աջ ու ահեակ օրօրուելով.
 Ապուշ ապուշ մեզ կը դիտէ
 Կանգուն մը վիզ երկարելով:

Փորը լեցուն կուս-կլոր է .
 Կշտում չունի ամենեւին.
 Ինչ որ գտնէ ներս կը թխէ ,
 Պատուհասն է մեր պարտէզին:

Տգեղ է իր ամէն շարժում.
 Չնայիր ալ ոտքին տակը.
 Կարծես ունի խոր մտածում,
 Աս ի՞նչ դանդաղ է մեր սագը:

Երբ լեակին մէջ կը թողուի ,
 Լուացուելու փոյթ ալ չունի .
 Աստիս անդին տարուբերուի ,
 Հովին քրած կողմը կ'անցնի:

Եթէ օգուտ մ'ունի գոնէ՝
 Պահապանն է մեր հաւնոցին .
 Ան չ'ըլլայ նէ կուզ կը մտնէ
 Կէս զիշերուան լուռ միջոցին:

Ե Ր Ե Ք Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ն Ե Ր Ե Ն Ք

Մենք երեք եղբայրներ ենք .
 Վահան , Լեւոն ու Ներսէս .
 Մենք զիրար շատ կը սիրենք ,
 Իրարու հետ միշտ հաշտ ենք:

Մենք աղէկ զաւակներ ենք ,
 Մաման , պապան կը սիրենք .
 Անոնց ամէն խօսքերուն
 Մենք հնազանդ հլու ենք:

Մենք խելօք տղաքներ ենք .
 Պոռալ կանչել չենք զիտեր .
 Չար անառակ տղոց հետ
 Ընկերութիւն չենք ըներ:

11208-57

Մենք քաջասիրտ կտրին ենք ,
 Բնաւ բանէ չենք վախնար .
 Երեքնիս մէկ ըլլանք նէ ,
 Առիւծէն ալ չենք սոսկար :

Մենք միշտ առաջ գացած ենք
 Դասերնուս մէջ դպրոցին .
 Պիտի տեսնէք դուք մեզի
 Մրցանակի հանդէսին :

Մենք աշխատող մարդիկ ենք ,
 Ծոյլ ու դանդաղ չգիտնաք .
 Երբոր մտնենք մենք գործի
 Դուք այն ատեն կ'իմանաք :

Մենք իրարու թերութեանց
 Ամէն անգամ կը ներենք .
 Գրկենք զիրար համբուրենք ,
 Վերջապէս մենք եղբայր ենք :

Խ Ե Ղ Ճ Բ Ա Կ Ի Կ

Երբ կարմրուկ մեր աքլոր ,
 Արշալոյսին չսպասած՝
 Կուկուլիկուն կը երգէր ,
 Ճնուշ ձայնիկն արծակած ,
 Անմիջապէս ետեւէն՝
 Կուտար իրեն արծագանգ
 Քուլի տանը հաւնոցէն՝
 Տգեղ ձայն մը վագ, վագ, վագ:

Այս անախորժ նագարաթ
 Երբ կը լսէր մեր մամիկ .
 Քունէն յանկարծ կը ցատքէր
 Անիծելով խեղճ բաղիկ
 Բողոք բարձին ասոր դէմ
 Դուռ դրացիք բովանդակ .
 Չէին ուզեր որ լսեն
 Ասանկ ձայն մը այլանդակ :

Վախ , իմ բաղիկ , խեղճ բաղիկ ,
 Որ վագվոցս կաղ-տոտիկ ,
 Չեղաւ մէկը որ զգար
 Թէ դուն ունիս մէկ ցաւիկ . . .

Ո՛հ, տանուտէրն, անցեալ օր ,
 Ձեռքը բռնած սուր դանակ՝
 Կանաչ գլուխն ընկերին
 Խլեց հարուածով մ'արագ :

Անկէ ի վեր , անդադար ,
 Երբ կը յիշէր իր ընկեր ,
 Այդպէս տխուր նուագով
 Գիշեր ցորեկ բողոքէր .
 Մինչեւ անգութ տանտէրը՝
 Բարկեննի նախօրեակին
 Իր սայրասուր դանակով
 Հնծեց գլուխը խեղճին :

ՈՒՂԵՐՁ ԾՆՈՒՆԴԻ

Այսօր ծնունդ է , հա՛յրիկ ,
 Եւ քու տօնդ շնորհաւոր .
 Ո՛հ , ի՛նչ խնդում իմ սրտիս
 Կուտայ այս օր հրաշաւոր :

Կանուխ կանուխ կը վազեմ ,
 Կուգամ ձեռքդ համբուրել ,
 Եւ իմ փոքրիկ շրթներով
 Շատ տարիներ քեզ մաղթել :

Մեր երկինքին Աստուածը
 Քեզի օրհնէ , պահպանէ .
 Ամէն բանէ աւելի
 Ողջ ու առողջ քեզ պահէ :

Մ Ե Ր Փ Ս Ի Կ Ը

Ականջը բաց՝ աչքը գոց՝
 Կը քնանայ միշտ արթուն .
 Բռնելուն պէս կը խեղդէ ,
 Պատուհասն է մուկերուն :

Ձեռք չանցուցած օրերը՝
 Սոսկալի է մեր կատուն .
 Վարպետ-ախպօր աչքը լոյս ,
 Խոհանոցն է իրեն տուն :

Հոն երբ մտնէ մէկ անգամ ,
 Գործ տեսնելու է ճարպիկ .
 Աստին դառնաս , ո՛ւր է փսիկ ,
 Անդին դառնաս , չկայ մսիկ :

Քանի քանի անգամներ
 Զինքը պատժել ուզեցի .
 Ձեռքս առաջ չի գնաց ,
 Ուրիշ օրուան ձգեցի :

Կ'ուզէ փայլուն երեւալ
Մեր բամբիշը նազելի.
Թաթիկներով լուացուի
Երկու ժամէ աւելի :

Երբ կը լսեմ իր տաղեր
Մլաւական, ներդաշնակ,
Կրնամ ըսել համարձակ
«Չորքոտանեաց է սոխակ» :

Մ Ե Ր Բ Ա Բ Ո Ւ Ն

Առտուն կանուխ ճամբայ ելեր
Մեզի կուգայ ծեր բարուն .
Բոլոր գիշեր չէ քնացեր
Իր թռռներուն կարօտուն :

Տեսէ՞ք ինչպէ՞ս մեր պզտիկներ
Կը վագեն շուտ դէպ ի դուռ .
Գիտնալ կ'ուզեն ի՞նչ է բերեր
Ակռաներնուն համար սուր :

Մէկիկ մէկիկ ձեռքը պագին ,
Առաջն ինկան քայլերուն .
Հանդիսաւոր վեր հանեցին
Մեր անուշիկ ծեր բարուն :

Ներս մտնելով նա սենեակէն՝
Թռռնիկները գիբկն առաւ ,
Թղթով շաբար հանեց ծոցէն՝
Ամէն մէկին զատ տուաւ :

Անյագ շուրթով համբոյր դրոշմէ
Անոնց կարմիր այտերուն .
Բերանաբաց ուշադիր է
Թերխաշ լեզու խօսքերնուն :

Գուրգուրալով տայ շարունակ
 Պարզ խրատներ միամիտ .
 «Օղբ ցուրտ է , կ'ըսէ , տղա՛ք ,
 «Բան մ'ալ առէք վրանիդ» :

Ալ խնդումը անսահման է
 Երբ կը տեսնէ իր թոռներ .
 Կ'օրհնէ զԱստուած , փառաբանէ ,
 Որ փարատեց իր վիշտեր :

Ձի կշտանար , ս'հ , ինչ սէր է ,
 Անոնց վրայ նայելէն .
 Կեանքը տալու նա պատրաստ է
 Մէկ համբոյրի փոխարէն :

Կուզէ ապրիլ որ միշտ խնդրէ
 Ամենակալ Արարչէն ,
 Որ իւր Աջը չփերցունէ
 Մեր զաւակաց վրայէն :

Յ Ո Յ Ս Ե Ի Ս Է Ի

Դուն որ ծնար գարնան առտու ,
 Կ'ըլլաս այսօր երկու տարու ,
 Աստուած պահէ քեզի , նե՛րսէս ,
 Մեր պարտէզին երրորդ վարդն ես :

Պիտի մեծնաս դուն տակաւին ,
 Համբոյրներով պիտի սընիս .
 Փափուկ գգուանք քո ծնողին
 Դեռ շատ ատեն պիտ' ընդունիս :

Հեռի ըլլան մենէ հոգ , վիշտ ,
 Որ լաւ խնամ տանինք քեզ միշտ .
 Աստուած պահէ քեզի , նե՛րսէս ,
 Մեր տնակին երրորդ յոյսն ես :

Առաւօտուն երբ արթննանք ,
 Անուշ ժպտիդ ենք նախ կարօտ .
 Թողլով մէկդի մեր աշխատանք ,
 Կը թափառինք օրրանիդ մօտ :

Մէկ ծիծաղդ հազար ոսկի .
 Բոյր մը կուտաս դուն մեխակի .
 Աստուած պահէ քեզի , նե՛րսէս ,
 Դուն ծնողացդ երրորդ սէրն ես :

Առանց քեզի բու եղբայրներ
 Ձեռն ունենար զուարթ ատեն .
 Առանց քեզի պիտ' զրկուէր
 Մեր բունիկը իր սոխակէն :

Դէմքդ ժպտուն քո ծիրանի
 Տեսնողները տան երանի .
 Աստուած պահէ քեզի , ներսէս ,
 Մեր աղքատիկ տանը զարդն ես :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ամէն առտու պէտք է . տղա՛ք ,
 Արշալոյսին հետ արթննար .
 Ու յիշելով վարժատուննիդ ,
 Մէկդի նետէք տաք վերմակնիդ :

Երբ երեսնիդ է լուացուած ,
 Ու կարմիրներ դուրս են ցայտած ,
 Համբոյր պիտ' տաք միշտ պապային ,
 Նաեւ հատ մ'ալ ձեր մամային :

Պէտք է մաքուր հագուիք շուտով ,
 Նորածեւի լաւ հաշակով .
 Աղտոտ մարդը յարգ մը չունի ,
 Ինչ դիրքի մէջ թէեւ լինի :

Յետոյ սերտէք դուք դասերնիդ ,
 Փութով ընէք նախահաշնիդ .
 Ձեռք պագնելով դպրոց երթաք ,
 Շիտակ , ուղիղ ու անսայթաք :

Հոն դուք հանդարտ պիտի կենաք .
 Ձեր դասատուին լսէք մինակ .
 Անոր շուրթէն ինչ որ դուրս գայ
 Պիտի կազմէ ձեզ ապագայ :

Գիտնալու էք անոր յարգը .
 Ուղղելու էք ձերին վարքը .
 Ա՛ն ձեր մտքին պիտ' տայ սնունդ ,
 Որ զարգանայ մեր Հայ սերունդ :

Կ'ուզեմ տեսնել ձեզ եռանդուն ,
 Պատանիներ ժիր եւ արթուն .
 Որ լեպ չըսած ձեր դիմացին ,
 Շուտ հասկնաք դուք լեպլեպին :

Երեկոյին երբ տուն դառնար ,
 Կ'ուզեմ ցոյց տաք դասին տետրակ .
 Պէտք է զիտնամ թէ ինչ թիւեր
 Վարժապետն է ձեզի տուեր :

Օ՛ն , ձեզ նայիմ , իմ զաւակներ ,
 Ի գործ դրէք բոլոր ջանքեր .
 Հայի տունը պէտք է շինել ,
 Նոր հիմքերու վրայ կանգնել :

Զ Ղ Ջ Ո Ւ Մ

Մեր զաւակը , չար զաւակը ,
 — Զըլլայ որ մարդ իմանայ , —
 Կ'ուզե՞ս ելնէ կատուին ձագը
 Հորը նետէ անխնայ :

Անմիջապէս վար վազեցինք
 Շտապելով մեր քայլեր .
 Դոյլ իջուցինք , մարդ իջուցինք ,
 Բայց ի՞նչ օգուտ , շատ ուշ էր :

Ճգնզալով քիչ մը ատեն
 Խնդրուեցաւ չարաչար .
 Անէ՛ծք անշուշտ տալով աստէն
 Մեր անառակ տղուն չար :

Դուքս հանեցինք ջուրէն շուտով
 Անշունչ դիակը խեղճին .
 Վազեց մայրը մութայելով
 Լիզեց որ կեանք տայ ձագին :

Բացատրութիւն պահանջեցինք
 Մեր զաւակէն անզգամ .
 Ի՞նչ պատասխան իրմէ առինք .
 Ո՛հ , ըսելու կ'ամչնամ :

Նախ ուրացաւ իր այս յանցանք ,
 Յայտնի կերպով սուտ խօսեց .
 Երբ տեսաւ թէ չխաբուեցանք ,
 Եղբօր վրայ զայն ձգեց :

Կար ստութիւն աս գործին տակ ,
 Զրպարտութիւն , չարութիւն ,
 Ուրիշ մեղքեր տեսակ տեսակ ,
 Որոնց մեծն էր մատնութիւն :

Աս տեսնալով շատ ցաւեցայ ,
 — Դժուար բան է հայր ըլլալ . —
 Հանդարտօրէն ես խօսեցայ ,
 Օգուտ կ'ընէ՞ր բարկանալ :

«Տղա՛ս , ըսի , ի՞նչ պիտ' ընես ,
 «Մեղքերու մէջ ես թաղուած .
 «Թէ շիտակը չգրուցես ,
 «Ըսել է չես զղջացած :»

Մէկիկ մէկիկ իր յանցանքներ
 Բացատրեցի , թուեցի .
 Երբ տեսայ թէ խղճին հետ էր ,
 Բովէն առի քալեցի :

Գառորդ ժամ մը դեռ չէր անցեր ,
 Պարտէզէն տուն մտնելով՝
 Սանդուխներէն երբ վեր կ'ելնէր
 Յանցաւորի քայլերով :

«Հա՛յրիկ . ըսաւ . ձեռքդ պագնեմ,
 «Կուտա՛ս ինձի թողու թիւն .
 «Այս օրուրնէ ահա կ'ուխտեմ
 «Ձրնել բնաւ չարութիւն :»

Անկեղծ ձայնին ես համոզուած՝
 Ձեռքս տուի որ պագաւ .
 Մէյ մ'ալ նայիմ մայրիկն յանկարծ
 Դուռը բացաւ ներս մտաւ :

«Դուն ներեցիր , ըսաւ ինձի ,
 «Աստուած արդեօք մեզ ներե՞ց .
 «Երբ աս տղան չարահճի ,
 «Մայրը ձագէն . ո՛հ , զրկեց :»

— Կայծակ իջաւ խեղճին գլխուն .
 Ուրիշ բան չէր այս հարուած .
 Չէր դիմանար սիրտը մարդուն .
 Տեսնես ինտոր էր սմբած : —

«Է՛հ , ինչ ընէր , ըսի իրեն ,
 «Բաւական է որ զղջաց
 «Այս զղջումով նա երկինքէն
 «Առաւ պախշումը մեղաց :»

— Չէ , ըսաւ մայրը , այդ բաւ չէ .
 «Տղաս պէ՛տք է ժամ երթայ ,
 «Մոմ մը վառէ ու աղաչէ ,
 «Որ Աստուած ալ մեզ գթայ :»

Առաւօտուն մայր ու տղայ
 Ճամբայ ելան ջերմեռանդ .
 Երբոր դարձան , փոխուած գտայ
 Մեր պզտիկը բոցեռանդ :

Անկէ ի վեր , հաւատացէ՛ք .
 Իանգատ չունիմ իր վարքէն ,
 Աս եղածը կարծեմ երբէք
 Պիտի չելլայ իր մտքէն :

ԼԵՒՈՆԸ ԲԱՐԿԱՅԱԻ

Ո՛հ , Լեւոնը բարկացաւ .
 Ան ի՛նչ տգեղ բան եղաւ :

Ինչպէս շուտ գունատեցան
 Իր փալիլուն այտիկները .
 Մոխրագոյն ներկուեցան
 Այն վարդեայ շրթունքները :

Ցցուեցան մազերն ոսկի ,
 Գօտէմարտող հաւի պէս .
 Անմեղ ժպիտը ծաղկի
 Անհետացաւ իմ աչքէս :

Ի՛նչպէս յանկարծ ուռեցան
 Բարակուկ երակները .
 Ծռեցան , ծռմռեցան
 Աղեղնածու յօնքերը :

Կարծես թէ փախչիլ կ'ուզեն,
 Ո՛հ, մոլորած, տժգունակ,
 Իրենց փոքրիկ խորշերէն
 Աչուկները կանդուտակ :

Իր սրտիկին մէջ փափկիկ
 Ի՛նչ փոթորիկ արդեօք կայ ,
 Որ իմ հրեշտակն աղուորիկ՝
 Կը փոխէ չար սատանայ :

Ես ինքս անգամ սոսկացի
 Նայելով իրեն վրան .
 Քովէն հեռու գնացի ,
 Մերժելով ասանկ տղան :

Բայց երբ յետոյ նա զղջաց,
 Գիրկը վազեց մայրիկին,
 Մռայլ ամպը շուտ գնաց,
 Արտափայլեց մեր լուսին :

ՍԻՐԱՄԱՐԳ ԵՒ ՀԱԻ

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Ճամբուս վրայ ի՛նչ կեցեր ես ,
 Շուտ կորսուէ սրկէ տեսնեմ .
 Դեռ չե՞ս գիտեր , հաւ աներես ,
 Որ ես թռչնոց թագուհին եմ :

ՀԱԻԸ

Ի՛նչ կը հրես, ո՛վ անիրաւ ,
 Դու սիրամարգ ամբարտաւան .
 Զարդէդ ի գատ ի՛նչ ունիս լաւ ,
 Որ եղեր ես ինքնահաւան :

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Բան մը հարկաւ գիտէր Աստուած
 Որ ինձ տուաւ այս փետուրներ .
 Ծիածանին եւ թէ ծաղկանց
 Փայլին վրաս բոլոր գոյներ :

ՀԱԻԸ

Բաւական չէ ըլլալ փայլուն,
 Պէտք է ըլլաս քիչ մ'ալ ազնիւ .
 Հպարտ , գոռոզ քու ձեւերուն
 Զի հաւնողներ են բազմաթիւ :

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Ազնուական ցեղէ մըն եմ,
 Խրոխտ ըլլալ ինձ ամօթ չէ .

Պէտք է բախմ ես սիգանեմ .
Անարգ հաւը թող բարբանջէ :

ՀԱԻԸ

Քու արժանիքը ցեղային
Զի տար պատիւ բեզ անձնական .
Դուն ջանա որ միշտ պիտանին
Պարծանքդ ըլլայ քու իսկական :

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Ես օգտակար եմ մարդկութեան .
Կանանց զարդեր կը հայթայթեմ .
Փետուրներովրս անման
Սրահները կը զարդարեմ :

ՀԱԻԸ

Զարդի վրայ ա՛լ մի խօսիր .
Կրնա՞ս միթէ մարդ կերակրել,
Ազգաց լ՛ազանց դու անխտիր
Միս ու հաւկիթ միշտ պատրաստել :

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Ստրկական պաշտօն մըն է
Այդ յարատեւ ծանր աշխատանք .
Նախախնամողն առաջուրնէ
Մեզ խնայեց ամէն տանջանք :

ՀԱԻԸ

Քանի որ դուն արդուզարդիդ
Վրայ միայն պարծիլ գիտես,
Թո՛ղ որ ըսեմ քու երեսիդ,
«Հնդկահաւին անպիտանն ես:»

ԴՊՐՈՑ ԶԵՄ ԵՐԹԱՐ

Երկուշաբթի առտու մը երբ կ'անցնէի փողոցէն,
Լալու ծայներ կուգային տան մը դրան դիմացէն .
Հետաքրքիր անցորդը, բան ու գործը մոռնալով՝
Հոն կանգ կ'առնէր անպատճառ, հասկնալու փափաքով:

Խառնուեցայ ամբոխին որուն մէջ տեղ կը կենար՝
Թոյլ ձեռքերու մէջ բռնած գիրք ու թղթեր, կաղամար,
Դպրոցական տղայ մը, հագիւ տասը տարեկան .
Որ արտասուաց հեղեղով ողորած էր քիթ բերան :

— Ինչո՞ւ կուլայ աս տղան, ես հարցուցի այն ատեն .
— Ունի ցաւ մը փորի, ըսին ինձի հեզնօրէն .
Եւ շատ չանցաւ իմացայ, ու ցաւ մըն այ զիս բռնեց՝
Երբ տեսարան մը տգեղ սիրտս ու հոգիս խռովեց :

Պատուհանէն կիսով չափ դուրս հանելով իր զլուխ,
Ու սրտաբեկ շեշտեր տուած տկար ծայնին վշտաբուխ՝
Մայր մը զաւկին կ'աղաչէր դպրոց երթալ կարդալու,
Ու խոստանար ուզածն առնել եթէ ըլլար նա հրու :

«Տի՛գրան, կ'ըսէր, տղա՛ս, կ'ըսէր, ա՛լ վերջ մը տուր
այդ լացիդ .
«Ուշ մնացիր, շուտով գնա՛ որ դուն հասնիս քու դասիդ .
«Ո՛հ, մի գուցէ երեկոյին հայրիկդ երբոր տուն դառնայ,
«Սիրտը ցաւի ու դուն ըլլաս իր տրտմութեան առարկայ:»

Մայրագործով աս ծայնէն բորբոքեցաւ Տիգրանը ,
 Ու խոշոր ճիւղալային աչքեր դարձուց մօրկանը :
 Խորտակելով ոտքին տակ թուղթ ու գրիչ , կաղամար ,
 Վայրագ ճիւղով կատաղի՝ գոչեց «Դպրոց չե՛մ երթար» :

«Մեղա՛յ», ըսի սարսափած , ականջներս գոցեցի .
 Աս փողոցէն անցնելուս հազար անգամ զղջացի :
 «Դպրոց չե՛մ երթա՛մ»... Ե՛հ , ախո՞՞ս , տաս տարեկան
 մէկ տղուն
 Կրնա՞ր բերնէն դուրս ելնել ասկէ մեծ հայհոյութիւն :

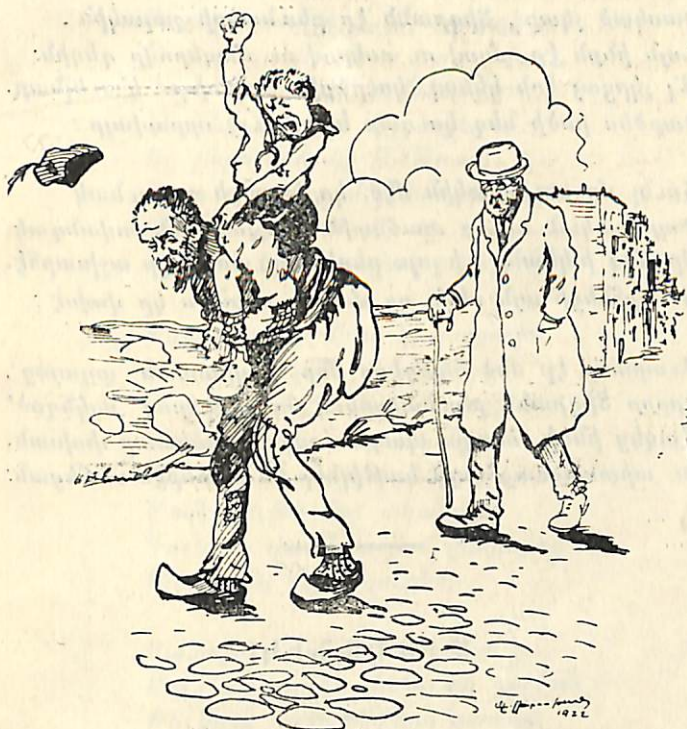
Կարծես այսքան բաւ չէին . այդ անառակ վատ տղան
 Քար մ'ալ վերցուց որ նետէր դէպի մօրը պատուհան .
 Համբերութիւնս հատաւ . չանցունելով ակնթարթ՝
 Զղուտ ձեռքով բռնեցի իր բազուկը մեղապարտ :

«Անզգա՛մ մ», գոչեցի , ու բեռցուցի զարշիլին
 Հայնատարած շայակը ան տեղ կեցող բեռնակրին :
 Երկուքնոց մը ձեռքը տալով ընկերացայ իր ճամբան ,
 Ու այդ բեռը յանձնեցի տնտես-ախալօր վարժատան :

Պէտք է գիտնաք թէ ինչպէս դիւրին չեղաւ զայն վարել .
 Փողոցները թնդացին իր ճիչերովն անվայել :
 Նետեց գլակը խեղճ մարդուն , կիցեր տուաւ անդադար ,
 Ու բռունցներ անհամար գլխուն վրայ կը տեղար :

* * *

Հինգ տարիներ անցեր էին երբոր օր մը այդ գիւղին
 Ներկայ եղայ դպրոցական մրցանակի հանդէսին .
 Հայրեր , մայրեր , թաղեցիներ , դիմեր էին գունդագունդ
 Տեսնել թէ ի՛նչ յոյսեր կուտար դեռաբուսիկ այն սերունդ :

Կարդար տեսուչն անուններ աշակերտաց փութաջան ,
 Որք նոյն տարին փառք ու պատուով բոլորեցին մէկ շրջան .
 Անոնց մէջէն ես լսեցի յանկարծ անուն մը Տիգրան ,
 Որ ծափերով որոտընդոստ ի տես կուզար յաղթական :

Առաջինն էր վարքի մէջ , ուսմանց ամէն ճիւղերուն :
 Յիշատակ մը արթնցաւ... Շուտ նայեցայ այդ տղուն .
 Դրի ակնոցս փութով , աչքս վրան շեշտեցի .
 Տարօրինակ յուզում մը սիրտս մատնեց մէկ բոցի...:

Կասկած չկար, Տիգրանն էր բեռնակրի շալակին .
 Նոյն ինքն էր, մտով ու ոսկրով ու մազերովը դեղին:
 Այլ չկրցայ հոն կենալ, կուրծքիս բաբախը կ'աւելնար .
 Կարծես ինծի նեղ կուգար եկեղեցւոյ սրբավայր :

Շունչ մը առի բակին մէջ. կը խորհէի շարունակ
 Դպրոցական սուրբ տաճարին հրաշքներուն քովանդակ .
 Որ մեզ ի կեանք, ի լոյս բերէ խաւարակոյր աշխարհէ .
 Ու օրհնեցի այն սեմը որ մարդն այսպէս կը փոխէ :

Աւարտեր էր մեծ հանդէսը մեր դպրատան տղայոց,
 Երբոր Տիգրան, բեռնաւորեալ հատորներով ոսկեզօծ՝
 Վազեց ինծի, ձեռքս պագաւ. պագի ճակատը փոխան,
 Եւ արտասուեաց զոյգ կաթիլներ իմ այտերէն սահեցան:

Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ի Կ Ը

Արեգակին դուն առաջին
 Նշոյլին հետ միշտ կ'երեւիս .
 Երբ կը տեսնես փայլը վերջին,
 Ո՞ւրտեղ արդեօք կը պահուըտիս:
 Ամէն առտու կը փնտռես
 Նոր բոյրերը մերին ծաղկանց .
 Թեթեւ ոտքովդ դուն խնայես
 Անոնց ծիւրեր փափուկ վաղանց :

Առագաստներդ երբոր պարգես,
 Թռիչդ առնես միշտ խուսափու,
 Դուն ճախրելով կը թեւածես
 Լեռներու վրայ, մէջ ծորերու :
 Ու շարունակ կը թռթռաս .
 Շատ քիչ անգամ ունիս դադար .
 Դուն հողմերուն մէջ կը խաղաս
 Այդ թեւերով բարակ տկար :

Քեզի համար միշտ կը բացուին
 Մեր պարտէզին ծաղիկները .
 Քու թեւերուն հետ կը մրցին
 Անոնց փայլուն երանգները :
 Երբ սոխակը այգուց գալով
 Թովէ դիւթէ մեր ականջներ,
 Դուն ալ փութաս քու փայլերով
 Շլացունել մեր աչուրներ :

Սակայն, աւաղ, չես վրիպած
 Սուր ակնարկէն մահուան դաժան .
 Թեւերըդ շուտ կ'իյնան սառած
 Դեռ քունիդ մէջ երեկոյեան :
 Երկու օրուան կեանքիդ համար,
 Կ'արժէ՞ր արդեօք այսքան հրճուանք .
 Ուրախ սրտով ու անդադար,
 Ծաղկէ ծաղիկ բիւր արշաւանք :

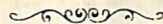
ՍԻՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁԻԿՍ

Աշխատանքս երբ կը դադրի ,
Տուն կը դառնամ իրիկուան .
Գրկացը մէջ զիս կ'ընդունի
Տարուկ բարձս սիրական :

Հոն կը թաղեմ վիշտ ու ցաւեր ,
Մտմտութիւններ որ կրնան
Զիս յաւիտեան հեռացունել
Իմ բարձիկէս սիրական :

Արշալոյսին երբ արթննամ ,
Ուժ մ'է տուած կենսական .
Նոր յոյսերով զիս նորոգած՝
Անտ՛ւշ բարձս սիրական . . . :

ԾԻԾՌԱՆ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

Ահա եկաւ մեր ծիծեռնակ ,
Անցեալ տարուան նիշտ այս օրին .
Լաւ կը յիշեմ, այն ժամանակ ,
Քսան եւ մէկն էր ապրիլին :

Ուրախացաւ երբ մեզ տեսաւ ,
Զաւակներս շուտ մը հանչցաւ .
Կ'երեւայ թէ կարօտցեր էր ,
Պատուհանէն չ'հեռացաւ :

Անցեալ տարի երբ պարտէզին
Դուռը բացուէր , ներս կը մտնար .
Կը թռչրտէր շուրջը բակին .
Զայնին մէջը խնդում մը կար :

Սուրհանդակն էր ուրախութեան .
Աւետաբեր զուարթ գարնան .
Ո՛հ, այն ատեն աստղիկ մըն էր
Մեր տնակին երջանկութեան :

Եկաւ չեկաւ բոյնը գտաւ .
Գոհ ակնարկով մեզ ողջունեց .
Քիչ մը ատեն հոն թառեցաւ ,
Յոգնած թեւերը տարածեց :

Շուրջը տեսաւ քիչ մը փոխուած,
 Նոր տախտակներ հոս հոն գամուած.
 Նորոգութիւն էինք ըրած,
 Բայց իր բոյնին չէինք դպած :

Սակայն անխիղճ անօրէններ
 Դպած էին մեր թարմ բոյնին .
 Անոնց քակտիչ, զազիր ձեռքեր
 Մեզ իրարմէ բաժնած էին . . . :

Բա՛րի եկար, սի՛րուն թռչնակ,
 Նոր բնութեան դու հրեշտակ .
 Եկար անշուշտ մեզ մոռցունել
 Անցեալ աւուրց դառն յիշատակ :

Գ Ա Ն Գ Ա Տ

Մենք անասուն մըն ենք հեզիկ,
 Աշխատասէր ու հանդարտիկ .
 Գլուխ կախած ու վիզ ծռած՝
 Խոնարհութեան ենք վարժուած :
 Կուտան մեզի շատ տանջանքներ,
 Կը շռայլեն նախատիւնքներ .
 Չկայ մէկը որ մեզ նման,
 Սիրող ըլլայ համբերութեան :

«Էշը, կ'ըսեն. յամառ է շատ,»
 Ու միշտ այսպէս կ'ընեն գանգատ :
 Ջրէն, գետէն կ'ուզեն անցնինք,
 Բայց կ'ըլլայ որ կը խեղդուինք :
 Փախչիլ խելք է միշտ վտանգէ,
 Կեանքին յարգը գիտնալ պէտք է :
 Բա՛նի զոհեր մարդիկ կուտան
 Դեռ չանսալով խոհեմութեան :

Մեծ յանցանքնիս սա է եղեր,
 Երկայն ականջ ենք ունեցեր :
 Տգեղութիւն՝ չէ մոլութիւն .
 Այդ համոզումն է էշերուն .
 Եթէ մարդիկ դու չեն սովորած,
 Պէտք է ըլլան ետ մնացած :
 Տգեղ եզօր, մեր պատմաբան,
 Պարծանք մըն էր ձեր մարդկութեան :

Չոր ու ցամաք, մաքուր տեղեր
 Կոխեն կ'անցնին մերին ոտքեր .
 Ձիերու պէս ինտո՞ր վարուինք ,
 Իշադարման անգամ չունինք :
 Մեր կռնակը մենք կը քերենք ,
 Հողին , քարին կը քսկռտենք .
 Չարնող չկայ գոնէ վրծին
 Բազմաչարչար մեր կռնակին :

Երանելի Յորայ նման՝
 Մեր մարմիններ խոցով լեցան .
 Պարսիկ անգութ իշավարներ
 Խարազանով վէրք են բացեր :
 Բաղաամի պէս մարգարէն
 Լեզու հանեց մեզ ծեծելէն :
 Անոր էջը անկէ ի վեր ,
 Մարտիրոսաց կարգն ենք դասեր :

Ըսէ՛ք նայինք , ի՞նչ բեռ ենք մենք .
 Սագի մ'ալ չափ բան ուտող չենք :
 Մեզ լաւ ճանչցաւ Նազովրեցին ,
 Դուք չճանչցաք զայն տակաւին . . .
 Ա՛խ , եթէ նա խօսել մեզ տար ,
 Մեր կաշկանդեալ լեզուն բանար ,
 Պիտ՝ ըսէինք . «Մարդոց շատեր
 Մէկ ականջնիս ալ չեն արժեր :»

ՄՐՋԻՒՆՆ ՈՒ ՍՈՂՈՄՈՆ

Մրջիւնն օր մը իր աղէտներ
 Սողոմոնին կը պատմէր :
 Գանդեր էին իր բոյնը յորդ հեղեղները աշնան .
 Հոն խռնուած խուժանը, բոլոր մթերքը ձմրան,
 Ջուրերն առեր տարեր էին
 Մինչեւ անդունդը ծովին :
 Ողջ մնացող մէկ քանիներ՝
 Երբ կարաւան են կազմեր ,
 Խեղճ ու նօթի ու վտար՝
 Դէպ ապաստան մը օտար ,
 Սայլի մ'անիւն անցեր է
 Անոնց սեւ գծին վրայէ :

Մրջիւնն հառաչեց իր սրտին խորքէն ,
 Ու քանի մը արտառք կաթեց իր աչքէն :
 «Աս վիճակիս վրայ , 'սաւ , ցաւէս մորմոքէս ,
 «Օրը քառսուն քաշ կը հալի իւղէս» :
 Կուշտ մը խնդալով աս խօսքին վրայ՝
 Մրջիւնին հարցուց Սողոմոն արքայ .
 — «Դուն միթէ ունի՞ս մարմին բաւական
 «Որմէ այդքան իւղ պակսի օրական» :
 Մրջիւնն այս խօսքէն կարի վերաւոր՝
 Վեր ցցեց գլուխն ու ըսաւ անոր .
 — «Տէ՛ր արքայ , ամէն անհատ,
 «Իր վիճակին համեմատ ,
 «Ունի իր չափն ու կշիռ ,
 «Իր դատաստանն ու վճիռ» :»

ԱՐՋԸ ԿԱՏԱԻՈՐ

Գարնան առտու մ'էր .
 Սոխակը կ'երգէր :
 Ազոաւ նախանձոտ՝
 Գալով անոր մօտ .
 Ըսաւ. «Պարոն դու Սոխակ ,
 «Ի՞նչ կը պոռաս շարունակ .
 «Քեզի դէմ գտնագատ
 «Ունին թռչունք անընդհատ :
 «Բա՛ն մը գոնէ ըլլայ
 «Այդ քու ծայնը խոպան .
 «Ես ունիմ, հաւատա՛ ,
 «Քենէ շատ աղէկ ծայն .
 «Միշտ համեստ ու լռիկ
 «Կը կենամ ես սակայն» :
 — «Ի՞նչ ծա՞յն ունիս գեղեցիկ ,
 «Եւ իմինէ՞ս գերազանց .»
 Սոխակն հարցուց զարմացած :
 — Եւ կը դնեմ ես գրաւ .
 Գոռաց խիզախ սեւ ազոաւ .
 «Բայց մենէ ով որ յաղթուի ,
 «Շուտ պէտք է աչքը փորուի» :

Այս բարբարոս պայման
 Մերժել չեղաւ հնարին .

Որոշեցին միաբան
 Իրմելու դատաւորին :
 Ոստէն թռաւ
 Մեր սոխակը անկասկած ,
 Ճամբայ ելաւ
 Արդարութեան վստահած :

Մէյ մ'ալ նայիս ղիմացէն
 Արջը կ'իջնար
 Լեռնէն ի վար ,
 Հաստ գլուխը շարժելէն :
 Մուշտակ հագեր էր աղուոր ,
 Վսեմաշուք . փառաւոր :
 Աս որ տեսաւ
 Մեր Ազոաւ .
 Թեւերը վրայ բերաւ .
 Ու դառնալով ընկերին՝
 «Նայէ, ըսաւ, կուգայ կոր
 «Մեծ իշխանը անտառին :
 «Ականջներ ունի խոշոր .
 «Ո՞ւր պիտի գտնենք
 «Ասկէ աղէկ դատաւոր :
 «Եկու խնդիրը պատմենք» :

Սոխակն ընդունեց .
 Մրցումն սկսաւ .
 Արջը գահերէց՝
 Լաւ մը բազմեցաւ :

Ո՞հ , լսել պէտք էր սոխակն այն ատեն .
 Երկինք ու երկիր կախած իր լեզուէն ,

Մոգէր հմայէր իւր երգով փափկիկ,
 Իր անզուգական ձայնովն անուշիկ :
 Դեռ չէր լմնցած երգը թռչնիկին ,
 Արջուկը դարձուց գլուխը անդին .
 Ագռաւն էր ահա բերանը բացաւ ,
 Յանկարծ ահագին կառ կառ մ'է բրդաւ .

Վրդովեց անտառն ու իր շրջակայն :
 « Հա՛հ, ըսաւ արջը, աս է աղէկ ծայն .
 « Խոշոր, հաստրկէկ, ուժով ու ազնիւ .
 « Քու վզվզուկէդ շատ նախապատիւ : »

Ահա այս վեւուով մեր խեղճ սոխակին
 Աչքը փորեցին ,
 Տունը քակեցին :

Տ Ո Ւ Ն - Փ Ե Ս Ս . Ն

Մ'երկէ ելաւ աս տուն-փեսան .
 Հայր տեսած չէր ասանկ բան :

Մեր տուները խաղաղ էին
 Հայկէն մինչեւ մեր օրերը .
 Շուրջ մեր պապին գումարուէին
 Գերդաստանին անդամները :
 Երսուն քառսուն զիրոք անբաժան՝
 Բազմած էին ի մի սեղան .
 Աստուածային օրհնութիւնն ալ
 Նախագահէր անոնց վրան :

Հիմա բոլոր ամուրիներ ,
 Ռ'հ , հայրենի տան դասալիք՝
 Կուզեն զրկել զօրանդ , ահեղ ,

Լքանելով հայրիկ մայրիկ :
 Կը վաճառենք քոյր , եղբայրներ ,
 Ու կը քանդեն իրենց յարկեր .
 Անոնց տեղը , ո՛հ , կը գնեն
 Քենիներ ու քենեկալներ :

Նոր աշխարհ մ'է ուր կը մտնեն .
 Նոր նոր դէմքեր , նոր նոր բարբեր ,
 Նոր սովորոյթ միշտ կը տեսնեն
 Հին կենցաղէն յորքան տարբեր :
 Բաւ չէ միայն որ քաջ վարժին ,
 Իրենց կնոջ կամքով շարժին .
 Հապա պէտք է մեր զոքանչին
 Խիստ օրինաց համակերպին :

Ամօթ անոր որ կտրին է ,
 Կրնայ ապրիլ ազատ անկախ .
 Որուն ձեռքն է տրտուռքէ
 Կեանքն ազատել , չընել ա՛խ , վա՛խ :
 Վա՛յ է եկեր անոր զլխին ,
 Որ յոյս դրած դարտակ քսակին՝
 Փեսայ կ'երթայ , կ'առնէ ծախու
 Գերութիւնը Բաբելոնին :

Յիշատակներ տան հայրենի
 Հետզհետէ կը մոռցուին .
 Ծնողական յոյսեր նախնի
 Օտար տեղեր կը պսակուին :
 Կուգայ օր մը , ըիջ ատենէն ,
 Որ տան-փեսին կ'անցնի մտքէն

Անշուք խորշը այն խրճիթին
 Չոր թողած էր անմտօրէն :

Շատ խնդիրներ ընտանեկան
 Կը պատմուին փողոցները .
 Ո՛հ , չեն պակաս ամէն վայրկեան
 Մաշեցուցիչ կռիւները :
 Աս դրութիւն օտարոտի
 Շուտով առնենք ի նկատի .
 Ապա թէ ոչ , գիտցած ըլլանք ,
 Հայուն տունը քանդի պիտի :

Ուստի լաւ է որ փեսացուն
 Ինք իր վրայ ապաւինի .
 Ըլլայ խելքով մտքով արթուն ,
 Իրեն գլխուն տուն տեղ լինի :
 Թէ չէ միակ իր ապաստան
 Թո՛ղ որ ըլլայ ցուրտ գերեզման .
 Ճար մը ուրիշ չկայ իրեն ,
 Հոն կը հանգչի մեր տուն-փեսան :

Վ Ե Ր Զ

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

Նախաբան	4
Հայր մեր	9
Աստուած Պապան	10
Սիրուն վառեակը	11
Նոր տարի	13
Դպրոց տուր ինձի	14
Մեր սագը	16
Երեք եղբայրներ ենք	17
Խեղճ բաղիկ	19
Ուղեբժ ծնունդի	20
Մեր փսիկը	21
Մեր բարուն	22
Յոյս եւ սէր	25
Հրահանգ	26
Զղջում	28
Լեւոնը բարկացաւ	31
Սիրամարգ եւ հաւ	33
Դպրոց չեմ երթար	35
Թիթեռնիկը	33
Սիրական բարձիկս	40
Ծիծռան գայուստը	41
Գանգատ	42
Մրջիւնն ու Սողոմոն	45
Արջը դատաւոր	46
Տուն-փեսան	49

«Ազգային գրադարան»

 NI 0347000

49094

Ազգ. Կեդր. Յանձնաժողովոյ կնիքը չկրող օրինակները
անվաւեր են :

ԳԻՆ 25 ՂՐՈՒՇ